

Nauczanie hybrydowe – przyszłość nauki języków obcych

Rebecca Böttcher

Nauczanie hybrydowe stanowi przyszłość nauki języków obcych. W niniejszym artykule przedstawiono, w jaki sposób Instytut Goethego tworzy środowisko nauczania hybrydowego i wprowadza różne narzędzia cyfrowe do codziennej pracy nauczycieli i uczniów.

Aby uniknąć nieporozumień co do definicji terminu, na wstępie wyjaśniono, jak Instytut Goethego rozumie termin *nauczanie hybrydowe*. W drugiej części przedstawiono dwa przykłady środowiska nauczania hybrydowego, jednym z nich jest środowisko nauczania hybrydowego w Instytucie Goethego, a drugie to rozwiązanie stosowane w projekcie *Szkoły – Partnerzy na rzecz przyszłości*. Projekt ten jest inicjatywą realizowaną przez Federalne Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z Centralną Agencją ds. Szkół Za Granicą, Instytutem Goethego oraz Niemiecką Wymianą Usług Akademickich i Wymianą Usług Edukacyjnych przy Stałej Konferencji Ministrów Edukacji i Kultury Krajów Związkowych Republiki Federalnej Niemiec. W trzeciej, ostatniej części artykułu, omówiono wpływ środowiska nauczania hybrydowego na nauczanie, rolę nauczyciela oraz stawiane im wymogi.

Definicja

Terminy *nauczanie hybrydowe* (ang. *hybrid learning*) i *mieszana metoda kształcenia* (ang. *blended learning, b-learning*) są często stosowane zamiennie w niepoprawny sposób. Jednak to, co łączy te dwa zjawiska to wykorzystanie wielu różnych mediów w klasie. Instytut Goethego jest instytucją promującą kulturę niemiecką. Posiada rozległą sieć centrów nauczania na całym świecie. Poza kursami stacjonarnymi instytut oferuje możliwości uczenia się na odległość oraz prowadzone od 1997 r., szkolenia dla nauczycieli. Od tego czasu Internet, platformy e-learningowe, sieci społecznościowe i aplikacje na urządzenia mobilne były stopniowo wprowadzane do programu nauczania. Powstała konieczność jednoznacznego zdefiniowania poniższych terminów, w celu doprecyzowania komunikacji na temat poszczególnych rozwiązań w zakresie nauczania.

1. Kształcenie na odległość to rozwiązanie polegające na tym, że uczniowie nie uczęszczają na stacjonarne zajęcia, lecz uczą się samodzielnie w wybranym przez siebie miejscu i czasie, często przy pomocy nauczyciela lub doradcy, z którym kontaktują się za pomocą e-maili, telefonu lub w inny sposób. Media, z jakich korzystają uczniowie, to zarówno tradycyjne książki, jak i urządzenia cyfrowe.
2. Mieszana metoda kształcenia to rozwiązanie polegające na tym, że uczniowie korzystają z zajęć online i w klasie. Etapy nauczania w obu środowiskach współgrają ze

sobą, jednak ich stosunek procentowy może się różnić w zależności od typu stosowanych mediów.

3. W przypadku nauczania hybrydowego najważniejsza część zajęć odbywa się w klasie, jednak media cyfrowe są stosowane podczas tradycyjnych lekcji oraz jako ich uzupełnienie.

Środowiska nauczania hybrydowego w Instytucie Goethego oraz w projekcie *Szkoły – Partnerzy na rzecz przyszłości*

Od 2007 r. Instytut Goethego korzysta z Moodle jako platformy e-learningowej w przypadku kursów nauczania na odległość, kursów z zastosowaniem mieszanej metody kształcenia oraz w odniesieniu do wszystkich innych kursów, w których stosowane są media cyfrowe. Planuje się, że w najbliższej przyszłości wszystkie kursy stacjonarne w Instytucie Goethego będą obejmować elementy nauczania hybrydowego.

Opracowanie materiału do wykorzystania na internetowej platformie e-learningowej wymaga od nauczycieli nie tylko czasu, lecz również znajomości różnych mediów i umiejętności projektowania kursów. W przeszłości złożoność tych aspektów zniechęcała wielu nauczycieli do pracy z wykorzystaniem platformy e-learningowej. Nauczyciele obawiali się, że ich wiedza na temat nowych mediów nie jest wystarczająca oraz że przygotowania lekcji będą zbyt czasochłonne. Aby uniknąć konieczności tworzenia materiałów do wykorzystania online przez każdego z nauczycieli oraz w celu zapewnienia spójności i wysokiej jakości materiałów zamieszczanych w środowisku nauczania hybrydowego, Instytut Goethego opracował *Online-Kursraum*. Jest to modelowa wirtualna przestrzeń na platformie e-learningowej, która może zostać skopiowana przez każdy Instytut Goethego z dowolnego miejsca na świecie i dostosowana do potrzeb określonego kursu. Narzędzie to ma na celu uwzględnienie możliwości, jakie zapewnia Internet w klasach językowych oraz zwiększenie poziomu komunikacji i współpracy pomiędzy uczniami. Ponadto ma zachęcać uczniów do samodzielnej i zindywidualizowanej nauki. Aby dostosować narzędzie *Online-Kursraum* do potrzeb wielu różnych lokalnych kursów oferowanych przez Instytuty Goethego na całym świecie, przestrzeń *Online-Kursraum* dostępna jest w trzech wariantach:

Online-Kursraum 1 – narzędzie to zawiera materiały i usługi dla uczniów do stosowania wg ich wyboru, które obejmują ciekawe

linki, kanały RSS i forum umożliwiające komunikację ze wszystkimi uczestnikami kursu. Ponadto dostępny jest dziennik kursu, w którym nauczyciel odnotowuje to, co się dzieje podczas zajęć oraz prace domowe, tak by uczniowie, którzy nie uczestniczyli w lekcji, lub którzy uczą się w domu, mogli nadrobić zaległości lub powtórzyć to, czego się nauczyli;

Online-Kursraum 2 – ta wirtualna przestrzeń również zawiera opcjonalne narzędzia. Poza zawartością *Online-Kursraum 1* zawiera linki do słowników online, materiałów związanych z treścią kursu oraz do dodatkowych ćwiczeń online. Ponadto dostępne jest narzędzie umożliwiające przeprowadzenie online oceny wiedzy zdobytej podczas kursu;

Online-Kursraum 3 – ta wirtualna przestrzeń stanowi integralną część kursu. Można z niej korzystać na kilka sposobów, od odrabiania prac domowych do uczestnictwa w lekcjach online. Narzędzie to zawiera również materiały i ćwiczenia, które odzwierciedlają materiał realizowany w ramach kursu. Treści kursu online zostały opracowane zgodnie ze wskazówkami i we współpracy z wydawcami materiałów stosowanych podczas stacjonarnych kursów. *Online-Kursraum 3* zawiera elementy wymagające interakcji i współpracy. Materiały dostępne online zostały opracowane zgodnie z zasadami metody uczenia się poprzez działanie (ang. *task-based language learning*). Kursanci uczą się, jak się zachować w autentycznych i naturalnych sytuacjach, które stanowią element zadania, jakie mają do wykonania. Zamiast wykonywać ćwiczenia koncentrujące się na gramatyce lub słownictwie, uczniowie korzystają z materiałów przygotowanych dla danego zadania, dzięki którym uczą się interakcji i działania w języku niemieckim.

Urządzenia mobilne stają się coraz ważniejszym elementem naszego życia codziennego. Wyniki najnowszych badań (Meiers 2012) pokazują, że w 2012 r. było więcej urządzeń mobilnych niż ludzi oraz, że rynek aplikacji do nauki również rośnie. Zalety urządzeń mobilnych, takich jak telefony komórkowe czy tablety, są oczywiste. Zazwyczaj znajdują się one pod ręką i można z nich korzystać i uczyć się, np. czekając na autobus lub podczas przerwy między spotkaniami, pod warunkiem

że aplikacje są przyjazne dla użytkownika, a zadanie do wykonania nie zabiera zbyt dużo czasu (Meiers 2012). Podążając za tymi trendami, Instytut Goethego opracował dwie aplikacje do nauki języka niemieckiego: aplikację do nauki słówek *Vokabeltrainer* oraz grę *Lernabenteuer Deutsch*.

Aplikację do nauki słówek *Vokabeltrainer* można pobrać nieodpłatnie ze strony internetowej. Zawiera ona listy wyrazów, a osoby uczące się mogą opracowywać własne zestawy terminologiczne. Dzięki tej aplikacji można uczyć się słownictwa za pomocą systemu indeksowanych kart słówek. Główna zasada stosowania systemu nauki opiera się na założeniu, że nowe słowo zostanie utrwalone w pamięci długotrwałej, jeżeli

pięć razy z rzędu oznaczymy je jako zapamiętane. *Vokabeltrainer* jest zintegrowany z *Online-Kursraum*. Obie aplikacje mogą zostać zsynchronizowane z telefonem komórkowym, dzięki czemu możliwa jest nauka słownictwa zawartego w kursie w dowolnym czasie i w dowolnym miejscu.

Gra *Lernabenteuer Deutsch* (pol. *Przygoda z niemieckim*) to zabawa ułatwiająca naukę języka niemieckiego jako języka obcego. Grę również można nieodpłatnie pobrać ze strony internetowej. Jest to gra przygodowa, której scenariusza zakłada, że gracze pomagają ekspertowi ds. sztuki Vincentowi Mirano rozwiązać zagadkę niebiańskiego dysku.

Gracze prowadzą dialogi z różnymi osobami, kontrolują przebieg akcji, i tym samym wchodzą w symulowaną przestrzeń, w której realistycznie odtworzono sytuacje z życia codziennego. Podczas gry znajomość języka niemieckiego jest stosowana w praktyce.

Online-Kursraum to cyfrowe centrum środowiska nauczania hybrydowego w Instytucie Goethego, ze względu na to, że łączy różnorodne treści, np. zadania wymagające współpracy, ćwiczenia online, linki do stron internetowych i aplikacje na urządzenia mobilne. Jednak udane tworzenie środowiska nauczania hybrydowego wymaga czegoś więcej niż stosowania najnowszych aplikacji i gadżetów technologicznych. Ważny jest wybór określonych narzędzi zgodnie z ich celem dydaktycznym oraz spójne połączenie elementów online

z klasycznymi zadaniami wykonywanymi w klasie, takimi jak scenki do odegrania, dyskusje i konwersacje. Proces nauczania musi być przejrzysty, tak by uczniowie mogli nim zarządzać według własnych potrzeb. Takie podejście zmienia rolę osób uczących się, które stają się bardziej autonomiczne dzięki:

- planowaniu czasu pracy online;
- doborowi tempa uczenia się zgodnie z indywidualnymi potrzebami;
- analizowaniu i ocenianiu postępów w nauce;
- nawiązywaniu kontaktów z innymi uczniami w środowisku nauczania hybrydowego (Launer 2011).

Innym przykładem środowiska nauczania hybrydowego jest platforma społecznościowa, która jest stosowana w projekcie *Szkoły – Partnerzy na rzecz przyszłości*. Projekt ten ma na celu utworzenie i rozwój globalnej sieci około 1500 szkół partnerskich, które są powiązane ze szkołami niemieckimi, oraz zainspirowanie szkół, nauczycieli i uczniów do otwartej wymiany poglądów i współpracy. Platforma jest ważnym narzędziem służącym powyższym celom, które nie tylko zapewnia wiele informacji, lecz również promuje uczenie się poprzez współpracę. Od początku realizacji projektu uczestnicy, uczniowie i nauczyciele zdają sobie sprawę z tego, że proces nauki języka niemieckiego uległ zmianom (Barchfeldt i in. 2012). Obecnie to nie tylko nauczyciele zapewniają materiały do nauki; uczniowie również mogą tworzyć swoje własne materiały, takie jak podcasty audio i wideo, zdjęcia i puzzle obrazkowe oraz dzielić się nimi z uczniami na całym świecie. Nauka niemieckiego nie ogranicza się już tylko do określonych przedmiotów, lecz może łączyć uczniów z różnych krajów pracujących nad wspólnym projektem. Co więcej, uczniowie nie martwią się tak bardzo tym, że popełniają błędy, ponieważ w ich opinii w społeczności osób uczących się tolerancja błędów jest większa niż w tradycyjnej klasie. Ponadto uczniowie pogłębiają swoje umiejętności korzystania z najnowszych mediów, co stanowi obecnie element kształcenia ogólnego. Proces uczenia się przybiera formę hybrydową. Różne media są coraz częściej wykorzystywane (Rüddigkeit 2006) nie tylko w klasie, lecz również poza nią. Dzięki czynnemu uczestnictwu w sieciach społecznościowych proces uczenia się jest zgodny z konstruktywistyczną metodą nabywania wiedzy. Uczenie się ma miejsce niejako przy okazji, dzięki interakcji w języku obcym i dostosowywaniu materiału nauczania do indywidualnych potrzeb i zainteresowań (Roche 2008).

Udane tworzenie środowiska nauczania hybrydowego wymaga czegoś więcej niż stosowania najnowszych aplikacji i gadżetów technologicznych. Ważny jest wybór określonych narzędzi zgodnie z ich celem dydaktycznym oraz spójne połączenie elementów online z klasycznymi zadaniami wykonywanymi w klasie, takimi jak scenki do odegrania, dyskusje i konwersacje.

Nauczanie w środowiskach hybrydowych

Podobnie jak rola osób uczących się, również rola nauczycieli uległa zmianie. Środowisko nauczania wyszło poza tradycyjną klasę i zajęło przestrzeń wirtualną, w której nauczyciele zobowiązani są:

- moderować proces nauczania;
- udzielać pomocy osobom uczącym się, gdy tego potrzebują;
- udzielać porad technicznych;
- motywować osoby uczące się.

Wyjście z tradycyjnej klasy do przestrzeni wirtualnej wiąże się z nowymi wymogami stawianymi wobec nauczycieli. Poza umiejętnościami, jakimi zawsze musieli się wykazywać (umiejętności dydaktyczne, komunikacyjne, moderowania, a także umiejętności organizacyjne i związane z planowaniem), obecnie nauczyciele muszą wykazywać się umiejętnościami korzystania z najnowszych mediów w nauczaniu

oraz kompetencjami technicznymi. Współczesne umiejętności moderowania obejmują również komunikację w przestrzeni wirtualnej, w której uczestnicy komunikują się zdalnie, co sprawia, że proces jest bardziej skomplikowany.

Umiejętności organizacyjne i planowania obejmują także planowanie lekcji prowadzonych online, łączenie elementów internetowych z zajęciami prowadzonymi w tradycyjnej klasie oraz zarządzanie procesami zespołowymi online. Co więcej, nauczyciele muszą być świadomi wybranych aspektów prawnych, takich jak prawa autorskie, czyli posługiwanie się w Internecie materiałami takimi jak teksty i zdjęcia oraz wykorzystanie i przetwarzanie danych osób uczących się (adresy, oceny itd.).

Sukces nauki w środowisku hybrydowym uwzględniającym elementy społecznościowe nie jest uzależniony tylko od materiałów udostępnionych online, podobnie jak powodzenie nauki w tradycyjnej klasie nie zależy wyłącznie od wybranego podręcznika. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku wysokiej jakości podręczników, starannie opracowane materiały internetowe mogą wspierać proces uczenia się. Jednak nadal to nauczyciel ma największy wkład w wyniki osiągnięte przez osoby uczące się. Dlatego też kluczowe znaczenie ma to, by nauczyciele posiadali umiejętności niezbędne do nauczania w środowisku hybrydowym.

Obecnie znajdujemy się w okresie przejściowym: pedagogika z wykorzystaniem mediów coraz częściej jest stosowana w kształceniu i szkoleniu nauczycieli, jednak nie stanowi jeszcze obowiązkowego elementu ich kształcenia. Wielu nauczycieli, od lat pracujących w tradycyjnych klasach, styka się ze środowiskami hybrydowymi i tym samym musi dostosować się do nowych potrzeb. Dlatego potrzebne są specjalne szkolenia. W Instytucie Goethego nauczyciele korzystają z możliwości kształcenia formalnego i nieformalnego. Formalne szkolenia poświęcone są np.:

- sposobom konstruktywnego wykorzystania tablicy interaktywnej;
- metodom pracy w ramach *Online-Kursraum*;
- opracowywaniu materiałów online.

Niektóre z nich to krótkie szkolenia trwające kilka godzin, pozostałe są bardziej rozbudowane i czasochłonne. Niektóre są otwarte dla osób spoza instytutu i mogą w nich uczestniczyć wszyscy zainteresowani nauczyciele (więcej informacji na ten

temat można uzyskać na [stronie internetowej projektu](#)).

W ramach kształcenia nieformalnego nauczyciele w Instytucie Goethego mają dostęp do *Netzwerkraum* (pol. sieciowa przestrzeń pracy). Narzędzie to umożliwia nauczycielom komunikowanie się z kolegami na całym świecie i wymianę doświadczeń związanych ze środowiskiem nauczania hybrydowego. W *Netzwerkraum* mogą również znaleźć instrukcje korzystania z narzędzi cyfrowych oraz tworzyć własne pokoje do nauki online. Nauczyciele znajdą tam także informacje na temat praw do korzystania z materiałów internetowych. Ponadto mają dostęp do baz danych z materiałami, które mogą wykorzystać w klasie, bez martwienia się o przestrzeganie praw autorskich, ponieważ kwestie te zostały rozwiązane wcześniej. Mogą również zamieszczać własne materiały w bazach danych.

Wiele lokalnych Instytutów Goethego posiada dodatkowo własne wirtualne pokoje nauczycielskie, w których odbywają się spotkania lokalnych nauczycieli i zamieszczane są ogłoszenia. Dzięki temu narzędziu nauczający mogą się komunikować bez konieczności fizycznej obecności w Instytucie oraz mogą wymieniać się materiałami związanymi z kursami oraz innymi informacjami.

Podsumowanie i perspektywy

Środowisko nauczania hybrydowego, takie jak to stosowane przez Instytut Goethego, obejmujące kursy na poziomie centralnym, bazy danych materiałów, pokoje dla nauczycieli itd. może wzbogacić pracę dydaktyczną nauczycieli i jednocześnie zmniejszyć ich obciążenie obowiązkami zawodowymi. Jednocześnie stawia ono wysokie wymagania wobec nauczycieli i instytucji. Zanim możliwe będzie korzystanie z owoców pracy, instytucja musi zainwestować środki finansowe i pracę w przygotowanie środowiska nauczania hybrydowego. Wysokiej jakości system zarządzania

Sukces nauki w środowisku hybrydowym uwzględniającym elementy społecznościowe nie jest uzależniony tylko od materiałów udostępnionych online, podobnie jak powodzenie nauki w tradycyjnej klasie nie zależy wyłącznie od wybranego podręcznika. Jednak nadal to nauczyciel ma największy wkład w wyniki osiągane przez osoby uczące się.

musi stale gwarantować, że treści oraz praca w środowisku hybrydowym są zgodne ze standardami instytucji. Ponadto instytucja musi dbać o to, by nie utraciła nauczycieli w środowisku nauczania hybrydowego, ponieważ nawet najlepsze środowisko może działać tylko dzięki pracy dobrze przeszkolonych i zmotywowanych nauczycieli.

Doświadczenia Instytutu Goethego pokazują, że instytucja nie może po prostu zdecydować się na tworzenie środowiska nauczania hybrydowego. Nauczyciele również muszą aktywnie uczestniczyć w tym procesie.

Jak pokazują wyniki badań (<http://www.mpfs.de>) (Meiers 2012; KIM-study 2011; Iberer, Wippermann 2012), media cyfrowe stanowią nieodłączną część naszego życia codziennego i wielu uczniów wykorzystuje własne cyfrowe media do nauki formalnej i nieformalnej. Podczas zajęć językowych uczniowie często korzystają ze słowników online lub czytają obcojęzyczną prasę w celu uczenia się języka (Iberer, Wippermann 2012). Oznacza to, że narzędzia

stosowane do uczenia się pozainstytucjonalnego odgrywają coraz ważniejszą rolę.

Uczenie się jest bardziej skoncentrowane na uczniu niż na nauczycielu i to osoby uczące się tworzą własne procesy uczenia się. Uczenie się jako proces poznawczy nie uległo zmianie, lecz ma miejsce w nowych warunkach (Tamże). Badanie przeprowadzone w Instytucie Goethego w 2012 r. pokazuje, że większość uczniów preferuje bezpośredni kontakt z innymi uczniami i z nauczycielami w tradycyjnej klasie na zajęciach z języka obcego, jednak 48 proc. respondentów (n=1045) wybiera środowisko nauczania hybrydowego, gdzie poza tradycyjnymi zajęciami korzysta się z mediów cyfrowych (Tamże). Badania KIM (<http://www.mpfs.de>) przeprowadzone w ciągu ubiegłych dziesięciu lat pokazują, że popularność mediów cyfrowych stale wzrasta. Aby sprostać tym wyzwaniom, należy przygotować się na nadchodzące zmiany w systemie nauczania i zapewnić środowisko, które będzie spełniać wymogi współczesnej kultury uczenia się.

Bibliografia

- Barchfeldt, C., Latteier, K., Peterwerth, A. (2011) *Fremdsprachen lernen in Sozialen Netzwerken*. München [online] [dostęp 25.10.2012].
- Horvath, E. (2009) *Was macht E-Learning erfolgreich? Erfassung und Förderung von E-Lehrkompetenz für die Hochschullehre*. Paderborn [online] [dostęp 25.10.2012].
- Iberer, U., Wippermann, S. *Neue Lernkulturen durch mediale Kommunikation im 21. Jahrhundert*. In: Goethe-Institut (Hrsg.): *Handbuch zum Hybriden Sprachenlernen*. (w druku)
- Launer, R. (2010) *Five Assumptions on Blended Learning – What Is Important to Make Blended Learning a Successful Concept?* W: Tsang, P. i in. ICHL 2010, LNCS 6248. Berlin und Heidelberg: Springer Verlag, 9-15.
- Medienpädagogischer Forschungsverbund Südwest 2011 *KIM-Studie 1999-2010*. Stuttgart [online] [dostęp 25.10.2012].
- Meiers, C. (2012) *Vom eLearning zum mLearning – Nutzen Sie die Potenziale von Smartphones, Tablets und Co?* Saarbrücken [online] [dostęp 25.10.2012].
- Roche, J. (2008) *Fremdspracherwerb – Fremdsprachendidaktik*. Tübingen: Basel.
- Rüdiggkeit, V. (2006) *Web 2.0 – das 'neue' Internet macht Schule!* Frankfurt am Main [online] [dostęp 25.10.2012].

dr Rebecca Böttcher

Pracuje w siedzibie głównej Instytutu Goethego w Monachium w dziale uczenia się na odległość. Prowadzi szkolenia dla nauczycieli, głównie w zakresie wykorzystania mediów cyfrowych w nauczaniu języków obcych. Pracowała także jako nauczycielka języka niemieckiego w Meksyku (Guadalajara) i w Niemczech (Monachium).